

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף ע"ב

- (א) **אי סיפא דוקא וכו'**- כ' הר"ן, דהיינו דלא מצי תני גירושין בסיפא, דבאמת הוי גירושין כשתיקה, לכן גם ברישא, דהי' יכול לתני גירושין, לא בעי למתני, משום דלא בעי למתני ברישא אלא מה שהי' יכול להפוך בסיפא. ותמה **רעק"א** (בגלה"ש), הא הי' יכול להפוך בסיפא, דאי מתני ברישא שמע ושחק וגרשה בו ביום נתרוקנה רשות לאב, הו"מ להפוכי בסיפא, דהיינו שמע ושחק וגרשה למחר, וכמו דקתני במיתה, והניח בוד' יאיר עיני. וע' **ברש"ש** דתי' דלא הוי מצי למתני כן בסיפא, דהי' צריך למתני דגרשה ביום שלאחריו לא נתרוקנה, וכיון שכבר תנא כן לענין מיתה, לא הי' שייך למתני כן לענין גירושין ג"כ.
- (ב) **הכא בנשואה עסקי'**- כ' הר"ן, הלכך אי ארוסה בתחלה ונשואה בסוף, לא מצי למיפר, דאין הבעל מיפר בקודמין. וכ' **הרש"ש**, דלכא' משמע מדברי הר"ן, דאם לא היתה ארוסה מקודם, אז שפיר יכול הבעל להפר נדרים שנדרה בעודה ארוסה, דבכה"ג לא יהי' זה נקרא קודמין. ולפ"ו מה דאי' במשנה בעמוד ב' דדרך ת"ח וכו' אינו משום הנדרים שנדרה בעודה ארוסה, דאלו יכול להפר אף לאחר נשואין, אלא דדרך ת"ח לעשות כן משום הנדרים שהם קודם אירוסין. אלא דכ' דמלשון **הרמב"ם** והשו"ע לא משמע כן, וסיים בצ"ע. וע' **בשלמי נדרים** שכ' דודאי אין הדין כן כמש"כ הרש"ש, וכלל הוא בידינו דאין הבעל מיפר בקודמין. ומה דנקט ציור דגירשה, ולא אמר סתם דהיתה ארוסה ואח"כ נשואה, הוא משום דכיון דמתני' מיירי בין בנשואה מתחלה ובין בארוסה מתחלה, וכיון דבציור דנשואה בתחלה הי' צריך לציור דגירשה, נקט כן בציור דארוסה בתחלה ג"כ.
- (ג) **רין ד"ה ולענין הלכה**- כ' הר"ן דאף דלא אפשרטא ממתני' וברייתות, אבל לכא' יש לפשוט שאלת הגמ' ממימרא דשמואל דלעיל, דאמר דאפי' נדרים שנראו לארוס ראשון יכול הארוס אחרון להפרם, אלמא לא אמרי' דגירושין כהקמה דמיין. וכ' **המהרש"א** דלכא' יש לדחות ראיית הר"ן משמואל, דלא הי' כוונת שמואל אלא לומר דארוס אחרון יכול להפר אף מה שהי' נראה לארוס ראשון, ולא מיירי שמואל בציור דגירושין, אלא מיירי במיתה, ושפיר י"ל דס"ל לשמואל דגירושין הוי הקמה. וע' **בפסקי הרא"ש** (סי' ד') דכ' דאיבעיא דלא אפשרטא הוא, ולכן אזלי' לחומרא. והעיר **הקרבן נתנאל** (אות מ') דדברי הרא"ש סתרי אהדרי, דפסק כשמואל, וגם פסק דאזלי' לחומרא כאן. וכ' די"ל דמה דפסק כשמואל, הוא רק לגבי מיתה, אבל לא לגבי גירושין, דלגבי גירושין הוי איבעיא דלא אפשרטא, וציין למש"כ **המהרש"א** [וכנראה לא הי' נח"ל לומר כהמהרש"א, דשמואל עצמו ג"כ לא אמר כן אלא לענין מיתה, ולא לענין גירושין. ואולי כיון דהגמ' הביא מימרא דשמואל אצל מתני', משמע דעל מתני' אמרה, ומתני' מיירי בגירושין, וצ"ע].
- (ד) **בעל מהו שיפר בלא שמיעה**- ע' **בחתם סופר** דהעיר דלכא' הי' שייך לשאול כן לענין הקמה ג"כ, דכתיב ושמע לגבי הקמה ג"כ. ועוד העיר, למה הביא הגמ' קרא דכתיב אצל בעלה, הו"ל להביא קרא דכתיב קודם לכן אצל אביה. ועוד הק' על עצם הפסוק "ושמע אישה ביום שמעו", דלכא' נראה ככפול, "ושמע" "שמעו". וביאר דמה דהביא קרא זו, דכפל לשונן, הוא גופא משמע דלעכובא כתיב, והעיקר קרא לגבי הקמה כתיב, ולכן יכולים ללמוד מקרא זו דבהקמה צריך דוקא שיהי' ע"י שמיעה. וספק הגמ' הוא אם אמרי' דשמיעה דפסוק זה קאי גם על פסוק שלאחר זה, דהיינו הפרה, ולזה נסתפק הגמ' לענין הפרה דוקא, אבל בהקמה פשוט הוא דשמיעה מעכבת.
- (ה) **מהו שיפר בלא שמיעה**- כ' הר"ן, כגון שלא שמע ולא ידע כלל אם נדרה אם לאו. וכ' **בשיעורי ר' דוד** (קסז) דמה דהוסיף דלא ידע כלל, היינו לומר דהדין דצריך הבעל לשמוע הנדר אינו דצריך שמיעה דוקא, אלא אפי' אם יודע בשום אופן אחר, כגון אם משהו אחר אמר לו, וזהו ג"כ נקרא שמיעה. אלא דהק' דא"כ למה ממעטים אשת חרש לקמן (עג.), הרי אף אם חרש אינו יכול לשמוע הנדר ממש, אבל שפיר יכול לדעת על הנדר מאופנים אחרים, וא"כ למה נתמעט, והניח בקו'.
- (ו) **ת"ש מסיפא וכן הבעל עד שלא תכנס לרשותו אומר לה, הכ"נ דאמר לה לכי שמענא**- הר"ן הביא ב' גירסאות בתי' הגמ', א', דתי' לכי שמע, דהיינו כתי' הגמ' לעיל, דחוזר והפר לה כשישמע הנדר. וב', לכי שמענא, דהיינו דהפר לה עכשיו שיחול ההפרה כשישמע. וביאר הר"ן, דאף דאם הפר הבעל לאחר שישמע (אחר נישואין) לא יועיל, דאין הבעל מיפר בקודמין מ"מ כיון דעכשיו נכנסה לרשותו, וכבר הפר האב קודם נישואיה, וגם הבעל אמר הפרתו אז, א"כ נהי דכי חל ההפרה דבעל כבר אסתלק הפרת האב, אפי' הכי מצי מיפר. וע' **בקין אורה** שהק', איך מצטרפי הפרתן, הא הפרת האב חייל קודם נשואין, והפרת הבעל אינו יכול לחול אלא לאחר נשואין, וכבר בטל הפרת האב. ולכא' אזלי' בתר חלות ההפרה, ולא בתר המעשה הפרה. והרי אמרי' דאין הבעל מיפר בקודמין, אפי' היכא דהפר הבעל אחר נשואין, והניח בקו'. ואי' **בשיעורי ר' שמואל** (קע"ד) דיש לחקור בהא דצריך שותפות שניהם בהפרה. האם הפשט הוא דצריך שניהם בגמר ההיתר, או דלמא הביאור הוא דא' עושה קלישות, ובא השני וגמר ההיתר, אבל אין הראשון פועל בגמר ההיתר כלל. וא"כ, י"ל דכיון דאין עושין החלות ביחד, רק דחי' התורה דצריכים הפרתן להיות ביחד, א"כ שפיר יש י"ל

לימוד מסכת נדרים מוקדש על ידי משפחת מרמלשטיין

לזכות כל החיילים ולשמירה על עם ישראל

דסגי בזה אם מעשה הפרתן ביחד הם. **ועוד** צידד הר"ן דאולי באמת לכי שמע תחול ההפרה משעת הפרתו (משמע למפרע). וגם ע"ז הק' הקר"א, אם בעינין שמיעה כדי לחול חלות ההפרה, מהכ"ת לומר דיחול למפרע לאחר ששמע. ועוד, א"כ לימא דגם האב יכול לעשות כן, להפר קודם נישואין, ושיחול למפרע קודם הנישואין כשישמע הנדר, אפי' אם שמע לאחר הנישואין, והניח בקור. וע' בשיעורי ר' שמואל דהק' על הר"ן, אם באמת חל ההפרה למפרע, אלא שיש תנאי שצריך לשמוע הנדר (וכמו שהבין הברכת שמואל כ"ט, ב', דביאר דזהו גופא ספק הר"ן, אם שמיעה היינו חלק של החלות הפרה, או תנאי בעלמא), אבל כיון שישמע הנדר ממילא חל ההפרה למפרע, א"כ למה צריך לומר לכי שמענא, הרי דין זה הוא דצריך לשמוע הנדר וממילא חל ההפרה, ולמה צריך להזכירו. ועוד הק', מהו קור' הגמ' לכי שמע ליפר לה, הרי ודאי רוצה שיהי' הנדר מופר מעיקרא. ותי' דלכאור' מוכח דאין כוונת הר"ן לומר שיהי' הנדר מופר למפרע, אלא דחלות ההפרה יהי' חל בשעת ההפרה לגבי הזמן שלאחר שמיעה. אבל קודם השמיעה באמת הנדר חל בתוקפו. ולזה שפיר הק' הגמ' לכי ישמע יפר, וגם מובן למה צריך לומר לכי שמענא. [ולכאור' לפ"ז מיושב גם קור' הקר"א, דודאי אין האב יכול לעשות חלות ההפרה לגבי זמן שלא יהי' הנדר אז ברשותו. וגם מובן צריך הנדר לחול למפרע, דבלא"ה יהי' שייך לומר דהוי כמו כלתה דיבורו, ולכן שפיר צריך החלות להיות מיד. ובאמת הקר"א עצמו פי' כן במש"כ הרא"ש לפרש בתי' הגמ' לקמן "דלמא מטרידנא", ופי' הרא"ש וחל ההפרה למפרע, וכי' הקר"א דודאי אין כוונתו דההפרה חל למפרע ממש, דודאי הנדר אסור קודם השמיעה, ולכאור' כוונתו דהמעשה הפרה חל למפרע, וכמו שביאר ר' שמואל בהר"ן. ועצ"ק למה לא הי' נח"ל להקר"א לבאר כן בהר"ן, או דבאמת ביאר כן בהר"ן וס"ל דמ"מ קושותיו קשות, ועצ"ע בזה. ואולי משום דמדברי ר' שמואל יצא דבאמת אין חילוק כ"כ מדינא בין ב' צדדים של הר"ן, רק בלמדות של חלות ההפרה, והי' ס"ל להקר"א דדוחק לפרש כן בהר"ן.]

(ז) **האומר לאפוטרופוס וכו', יכול יהו מופרין, תלמוד לומר וכו', דברי ר' יאשי', וכו' - ופסק הרא"ש** כר' יאשי', וכי' משום דמחמיר הוא. וכ"כ הטור (רל"ד, ל') דאין לקיים או להפר ע"י שליח, רפי' הבית יוסף משום דקיי"ל כר' יאשי' לחומרא. ותמה בשו"ת רעק"א (מ"ז, הובא בחי' כאן). הא ר' יאשי' הוי קולא וחומרא, דלגבי הפרה חומרא הוא, אבל לגבי קיום קולא הוא, וא"כ הו"ל להטור לפסוק דקיום מהני והפרה לא מהני, וזה יהי' לחומרא, והניח בצע"ג. וע' בשלמי נדרים שהביא ב' תי' לקור' רעק"א, והיסוד בשניהם שוה, דלא נח' ר' יאשי' ור' יונתן אלא לענין הפרה, אבל בהקמה כ"ע מודו דאין ממנין שליח. הביא מהבאר יצחק (יו"ד, כ"ח) שהביא מר' בנימין דהוראדנא דתי' דאי' לעיל (סט). דנשאלין על ההיקם, וביאר הרא"ש שם משום דקיום נדר כנדר דמי. והא אי' בבית יוסף (א"ח תל"ד) דאין עושין שליח לנדר, וא"כ כמו דאין עושין שליח לנדר, כן אין עושין שליח להקמה, ונח' רק לענין הפרה. והביא עוד מר' אליהו דוד תאומים שתי' דכיון דכל הנודר חוטא, והתרת נדרים מצוה היא, א"כ נמצא דכשמקיים הנדר חטא הוא, וכשעשה שליח לקיים הנדר הרי עשה שליח לדבר עבירה, וקיי"ל דאין שליח לדבר עבירה, וגם החלות עצמו אינו חל, וא"כ שפיר אמרי' דלא נח' אלא לענין הפרה. **ועצ"ע בשו"ת רעק"א** (מ"ח, הובא בחי' כאן) דכ' דכיון דקיי"ל כר' יאשי' רק לחומרא, א"כ מי שהיפר נדרי אשתו על תנאי, צריך להיות דמספק קיי"ל דהתנאי חל, דלפי ר' יונתן שייך שליחות בהפרה, וא"כ שפיר שייך להתנות בהפרה [ולגבי תנאי בהקמה, לפי רעק"א לכאור' צ"ל דגם בהפרה יהי' הדין כן, דמספק מחמירין ואין התנאי חל, ולפי האחרונים הנ"ל ודאי אין התנאי חל, דודאי לא שייך שליחות].

(ח) **אבל דכ"ע שלוחו של אדם כמותו - ע' בחי' רעק"א** שהביא מהמהרי"ט דפסק דאינו יכול להקדיש דבר ע"י שליח, משום דמילי לא מימסרן לשליח. והק' רעק"א מסוגיין, דהא מבוואר דלכ"ע שייך שליחות על הפרה, רק דר' יאשי' ס"ל דגזזה"כ דלא מהני. וא"כ, לכאור' מוכח מאן דזה לא נקרא מילי, אלא כמש"כ רש"י בגיטין (כ"ט) דהחסרון דמילי לא מימסרן לשליח היינו דמילי לא אלים כוחו בשליחות דיכול לחזור ולמסור כוחו לאחר, דהיינו לעשות שליח אחר, אבל בממנה שליח על מילי שפיר מהני. אולם ע' בשו"ת חתם סופר (יו"ד שכ"א, ד"ה ואחרי) דמשמע דהבין דקרא זה הוא גופא המקור דמילי לא מימסרן לשליח, וא"כ שפיר פסק המהרי"ט [אלא דלכאור' ק', דכל הפוסקים כ' דקיי"ל כר' יאשי' לחומרא, וא"כ הו"ל להמהרי"ט לומר דקדוש הוא לחומרא, רצ"ע].

(ט) **והא לא שמיע ליי - הק' הר"ן**, אפי' אם הוא לא שמע ליי, הא השליח שמע ליי, וא"כ למה אינו יכול לעשותו שליח להפר. ותי' דכיון דהבעל לא שמע, א"כ הבעל עצמו אינו יכול להפר, וכיון שהוא אינו יכול להפר, א"כ אינו יכול לעשות שליח לעשות דבר שהוא אינו יכול לעשותו. והק' רעק"א על הר"ן, דמשמע מדברי הר"ן דשייך שליחות על שמיעה (דאל"כ הרי הי' יכול לתרץ בפשיטות יותר, כהרא"ש), וא"כ הרי ע"י השליח נעשה הוא השומע, וכיון שכן, האיך שייך לומר מי איכא מידי, הרי באמת הוא יכול לעשות כן, והניח בצע"ג. אולם ע' ברא"ש שכ' דמה שאין השליח יכול להעשות שליח לשמיעה הוא משום דבמידה דממילא לא שייך שליחות. וע' בקצות החושן (קפ"ב, א') שהביא מדברי הרא"ש כאן לייסד דבמצוות שבגופו, כגון ציצית, תפילין, סוכה, וכו', אין שייך שליחות, שזה כמו מידי דממילא, ובזה לא שייך שליחות. וע' באור שמח (גירושין ב', ט"ו, ד"ה ואפשר) שכ' דלכאור' יש לתלות מח' הר"ן והרא"ש בחקירה יסודי לענין שליחות, האם נחשב דהשליח הוא הבעל דבר, או דעושה מעשה של המשלח בידו אריכתא. דהרא"ש ס"ל דנעשה הוא עצמו הבעל דבר, וא"כ שפיר יכול להפר אם יכול להיות שליח על השמיעה, דעכשיו הוא הבעל דבר, ואם הוא שומע, יכול הוא להפר. אבל הר"ן ס"ל דידו אריכתא הוא, דהיינו דהבעל הוא הבעל דבר, והשליח עושה פעולת ההפרה בשבילו. וא"כ, צריך שיהי' שהבעל עצמו השומע, שהרי הוא באמת המיפר כאן. [ולכאור' בתוך דבריו מיושב קר' רעק"א הנ"ל, דמשמע מדבריו דבאמת נחית הר"ן להא דכ' הרא"ש דאין שייך שליחות על דבר דממילא, אלא דמ"מ הי' ק' להר"ן, לימא דהשליח עצמו הוא המיפר, וכיון דבקפידת המיפר תלוי הדבר, א"כ שפיר יכול השליח לשמוע ולהפר. ועצ"ע תי' דאי"ז גדר השליחות, אלא דהוי רק פעולה שעושה השליח, אבל הבעל הוא המיפר, ובשמיעה לא שייך שליחות].